

Araştırma Makalesi

Rus Prensi Alexandr Mihailoviç'in Osmanlı Ülkesine Ziyareti (1901)

Muhammet Ballı*

(ORCID: 0000-0002-6138-9748)

Makale Gönderim Tarihi
30.12.2023

Makale Kabul Tarihi
12.03.2024

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Ballı, M., "Rus Prensi Alexandr Mihailoviç'in Osmanlı Ülkesine Ziyareti (1901)", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9/1 (Mart 2024): 140-162.

APA: Ballı, M. (2024). Rus Prensi Alexandr Mihailoviç'in Osmanlı Ülkesine Ziyareti (1901). *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9 (1), 140-162.

Öz

Rus Prensi Alexandr Mihailoviç, 1901 yılında çok kapsamlı bir seyahate çıkmıştı. Seyahatin esas gayesi Bulgaristan üzerindeki siyasi emelleriydi. Osmanlı limanlarından Varna, Burgaz'ı ziyaret etmiş daha sonra Romanya'ya bağlı Köstence'nin ardından İstanbul'a uğramıştı. Seyahatin son durağı ise Sinop, Samsun, ve Ordu ve Giresun'du. Makalede Prens'in biyografisi, Osmanlı-Rus ilişkileri ve Sultan II. Abdülhamid devri teşrifat kuralları konusunda yeni bilgiler ortaya konarak literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir. Rus Prensi'nin bu seyahati Osmanlı ülkesini tanımak, Balkanlardaki Ortodokslar üzerinde hamiliği kuvvetlendirme ve Sultan II. Abdülhamid ile Rus Çarı II. Nikola arasındaki iletişimi kuvvetlendirmiştir. Osmanlı-Rusya ilişkilerinde II. Abdülhamid döneminde özellikle İngiltere'nin

* Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Türkiye, m.balli89@hotmail.com.

Ph. D. Sakarya University, Institute of Social Sciences, Main Discipline of History, Turkey.

Mısır'ı işgal etmesinin ardından ikili ilişkilerde gözle görülür bir iyileşme yaşandı. Sultan II. Abdülhamid, 1878'deki savaşta Rusya'nın askeri gücünü görmüştü. Başta Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ olmak üzere tüm Balkan devletlerinin Rusya'nın tesiri altında olduğunu bilmekteydi. 1878'den itibaren Rusya ile olan ilişkilerin düzetilmeye başlandığı bir dönemdi. Rusya'nın kısa ve uzun vadeli planları içinde Boğazları elde tutma ve Karadeniz'de donanmanın yeniden tesis edilmesiydi. Rusya'nın Balkanlardaki özellikle de Slavlar arasındaki gücü tüm Ortodoksların hamisi olmasından ileri gelmekteydi. Diplomasiyi oldukça etkin kullanan Sultan II. Abdülhamid kurduğu ikili diyaloglarının yanında uyguladığı teşrifatlarla, hediye ve nişanlarla konuklarının beğenisini kazanmıştır. Siyasi ve dostluk ilişkileri çerçevesinde Rus Çarı II. Nikola'nın amcasının oğlu olan Alexandr Mihailoviç'i Bulgaristan, İstanbul ve Karadeniz'e göndermişti.

Anahtar Kelimeler: Alexandr Mihailoviç, II. Abdülhamid, Osmanlı Devleti, Rusya, Bulgaristan, İstanbul, Karadeniz, Seyahat.

Russian Prince Alexandr Mikhailovich's Visit to the Ottoman Country (1901)

Abstract

Russian Prince, Alexandr Mikhailovich, went on a very extensive journey in 1901. The main purpose of the trip was his political ambitions in Bulgaria. He visited Varna and Burgas, two of the Ottoman ports, and then went to Istanbul, which is connected to Romania, and then to Istanbul. The last stop of the trip was Sinop, Samsun, Ordu and Giresun. In the article, the Prince's biography, Ottoman-Russian relations and Sultan II. Abdülhamid It is aimed to contribute to the literature by revealing new information about the ceremonial rules of the era. This trip of the Russian Prince was to get to know the Ottoman country, strengthen the protectorate over the Orthodox people in the Balkans and support Sultan II. Abdulhamid and Russian Tsar II. It strengthened the communication between Nikola. II in Ottoman-Russian relations. During the reign of Sultan II. Abdulhamid, there was a visible improvement in bilateral relations, especially after Britain invaded Egypt. Sultan II. Abdulhamid saw the military power of Russia in the war of 1878. He knew that all Balkan states, especially Bulgaria, Serbia and Montenegro, were under the influence of Russia. It was a period when relations with Russia began to be improved starting from 1878. Russia's short and long-term plans included keeping the Straits and re-establishing the navy in the Black Sea. Russia's power in the Balkans, especially among the Slavs, stemmed from being the protector of all Orthodox people. Sultan II Abdulhamid, used diplomacy very effectively. In addition to the bilateral dialogues he

established, won the appreciation of his guests with the ceremonies, gifts and decorations he implemented. Within the framework of political and friendly relations, Russian Tsar II. He sent Nikola's uncle's son, Alexandr Mihailovich, to Bulgaria, İstanbul and the Black Sea.

Keywords: Alexandr Mikhailovich, II. Abdülhamid, Ottoman Empire, Russia, Bulgaria, İstanbul, Karadeniz, Journey.

Giriş

Hanedan üyelerinin ve devlet görevlilerinin başka ülkeleri ziyaretleri iki ülke ilişkileri adına önemli bir yere sahiptir. Tarihi ve turistik yerlerini gezme isteği vatandaşlar gibi devlet adamlarının da ilgisini her daim çekmiştir. Her ne kadar bu geziler turistik geziler görünse de bu seyahatlerin arka planında ince siyasi amaçlar yatmaktaydı. Nitekim ziyaret edilecek bu bölgeler özenle seçilir ve gezi planları da ona göre planlanır. Seyahat süresince kulislere yoğun diplomatik görüşmeler sağlanırken, hedeflenen siyasi, askeri, dini ve ekonomik hedeflere ulaşılmaya çalışılır.¹

Uluslararası arenada dar boğazda yalnız kalan ve mali darboğazda olan Osmanlı Devleti kısıtlı diplomatik manevralara sahipti. Sultan II. Abdülhamid'in dış politikada barışçıl, statükoyu koruyan ve diplomasiyi kullanımına öncelik veren bir siyaset izleyen yaklaşım sergilemiştir.² Sultan II. Abdülhamid dönemi diplomasisinde Osmanlı-Rus ilişkileri önemli bir yer tutar. Özellikle yayılcı İngiltere, Fransa ve İtalya'nın siyasi emellerine karşılık 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi sonrası Rusya'yla dostluk ilişkileri başlamıştı. Padişah'ın izlediği dış politika neticesinde birçok devlet adamı Osmanlı ülkesini ziyarete gelmiştir. Sultan II. Abdülhamid de var olan siyasi ilişkilerin gelişimi adına Osmanlı heyetlerini Rusya'ya göndermişti. Bu minvalde; 1881'te Rus Prensleri Serj, Pol ve Konstantin Konstantinoviç, İstanbul ve Kudüs'ü ziyaret etmişti.³ Prens Serj ve Prens Pol'un içinde bulunduğu bir heyet Suriye

¹ Necmettin Alkan, "Dış Siyasetin Bir Aracı Olarak Hükümdar Gezileri: Kaiser II. Wilhelm'in 1898 Şark Seyahati", *Osmanlı Araştırmaları*, XXXI, İstanbul 2008, s.10.

² Zeynep Bostan, *Osmanlı Hariciyesinin Modern Temelleri: II. Abdülhamid Dönemi Diploması*, Kitapevi Yay., İstanbul 2021, s. 97-98.

³ *BOA, Y.PRK.TŞF*, 1/43, 3 Ş 1298 (1 Temmuz 1881).

ve Filistin'i seyahat etmişti.⁴ Bu hanedan üyelerinden Alexandr Mihailoviç 1901'de, diğer hanedan üyesi Nikola Nikolayeviç ise 1898'de Yeşilköy'de bulunan Rus Kilisesi'nin⁵ açılışını yaparken ve 1902'de Bulgaristan Emaretini ve tekrar İstanbul'a uğramıştı.⁶ Hanedanlığın diğer bir üyesi Rus Prensesi Maria ise İstanbul'da birkaç saat molanın ardından Yunanistan'ın yolunu tutmuştu. Rus Çarı, Kudüs'e dini amaçlarla devlet adamlarını gönderirken siyasi ve ekonomik amaçlarla da hanedan mensuplarını Osmanlı topraklarına yollamıştır.⁷

Sultan II. Abdülhamid, döneminde İstanbul'u birçok devlet adamı ziyaret etmişti. Bu dönemde yabancı devlet adamlarına yapılan teşrifatlar göze çarpar. Sultan, 1901'de İngiltere Kralı VII. Edward tarafından İstanbul'a gönderilen Wolseley gayet misafirperver şekilde ağırlamıştı. Wolseley'in İstanbul'a ayak bastığı gayet sıcak bir şekilde karşılanmıştı. Çeşitli mekânları ziyaretleri sırasında üst düzey güvenlik önlemleri alınmış ve Yıldız Sarayı'ndaki karşılama da bir o kadar şaşıla olmuştur. Padişah'ın Wolseley ile mülakatı öncesi ise Osmanlı-İngiliz marşları çalarken misafirleri onuruna bir ziyafet vermiştir. Sultan bununla da yetinmeyerek İngiliz heyeti başkanı olan Wolseley'e bir nişan hediye vermiştir. Rus Prensi A. Mihailoviç'in İstanbul'daki ziyareti de aynı Wolseley'e uygulanan teşrifatla hemen hemen aynı düzeyde gerçekleşmiştir.⁸ Sultan II. Abdülhamid, misafirlerini ağırlarken siyasi ilişkiler kadar iki tarafın birbirine bakış açısı önemliydi. Padişah'ın izlediği dış politikanın etkisi kadar misafirleri karşısında çizmek istediği imajın da payı vardı.⁹ Rus heyetine gösterdiği ihtimamı daha sonra Osmanlı ülkesini ziyarete gelen Rus hanedan üyelerine de göstermiştir

Rus Çarı II. Nikola, Rusya-Japonya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin desteğini kazanmak, Balkanlar ve Karadeniz'de etkinliğini arttırmak ve Slavlaştırma politikasının sonucu olarak heyetlerini Balkan ve

⁴ Kemal Saylan, "II. Abdülhamid Döneminde Rus Heyetinin Suriye ve Filistin Ziyareti (28 Eylül-17 Ekim 1888)", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 111, 2015, s. 65-82.

⁵ *BOA, HR.SFR*, 1, 122/58, 14 Kasım 1898.

⁶ *Stamboul*, 6 Ekim 1902, s.1.

⁷ "Grandüşes Maria Pavlona Hazretleri", *Sabah*, nr. 4875, 24 Mayıs 1903, s.2.

⁸ "Heyet-i Sefaret Fevkâlede", *Tercüman-ı Hakikat*, nr. 7168, 11 Nisan 1901, s.1.

⁹ Fatmagül Demirel, *Dolmabahçe ve Yıldız Saraylarında Son Ziyaretler ve Son Ziyafetler*, Doğan Kitap, İstanbul 2007, s. 10-12.

Anadolu'ya göndermiştir. Tüm bu argümanlar “Neden Osmanlı Toprakları” sorusuna yanıt vermektedir.

Bu seyahat, turistik bir gezi görünmekle birlikte Bulgaristan sınırlarında yer alan Varna, Burgaz'ı ziyaret ederken Romanya'nın Karadeniz sahilinde bulunan Köstence'ye uğramıştı. Ayrıca İstanbul ve Karadeniz şehirlerine de uğramıştı. Tüm bunlar Rus Çarı II. Nikola'nın emriyle Karadeniz kıyılarını seyahate çıkan Alexandr Mihailoviç'in seyahatinin nedenleri arasındadır. Seyahatin siyasi emeller barındırdığı gayet açıktı. 1878-1919 arasındaki Osmanlı-Rus ilişkilerine bakıldığında Karadeniz ve Çanakkale Boğazları genellikle iki devlet arasında temel konular arasında başı çekmekteydi.¹⁰ Bulgaristan ve Karadeniz kıyılarındaki faaliyetleri ve Rusya'nın bölgedeki etkililiğini artırma da¹¹ şüphesiz Aleksandr Mihailoviç'in rolü çok önemliydi.

Seyahatin yapılış amacını ortaya koymak bakımından, Osmanlı devlerinin verdiği önem ve bu seyahatin basına yansımaları üzerinden devrin kaynakları kullanılarak anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu makalenin oluşmasında Osmanlı arşiv kaynakları, yerli ve yabancı süreli yayınlar ve ikinci el kaynaklar kullanılmıştır.

Osmanlı-Rus İlişkileri

Rusya, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'nda Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetinde yaşayan Ortodoksların koruyuculuk hakkını alması Panslavizm politikasında kazandığı en önemli bir kazanımı olmuştu.¹² Rusya bu antlaşmaya dayanarak bulduğu her fırsatta Osmanlı İmparatorluğu'nun iç işlerine karışmaya başlamıştı. 1789 Fransız İhtilali'ne kadar Rusya bu hedefine ulaşmak için uyguladığı politikalarında büyük başarılar elde edememişti. Fransız İhtilali'nin Balkan milletlerinde ortaya çıkardığı milliyetçilik fikri Rusya'nın sıcak denizlere inme politikasını uygulayabilmesi için uygun ortamı sağlamıştı. Rusya'nın bu çalışmalarını ilk olarak 1806 Sırp İsyanında

¹⁰ Yuluğ Tekin Kurat, “1878-1919 Arasında Türk-Rus İlişkilerinin Siyasal Anatomisi”, *Türk Rus İlişkilerinde 500 Yıl 1491-1992*, TTK, Ankara 1992, s.139

¹¹ Diren, Çakılcı “Osmanlı-Rus İlişkileri Bağlamında Grandük Konstantin Nikolayeviç'in Osmanlı Ülkesinde Seyahati”, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2023, S. 30, ss. 88-106

¹² Kemal Beydilli, “Küçük Kaynarca Antlaşması”, *DİA*, C.26, s. 524.

görmekteyiz.¹³ Rus Çarı III. Alexandr döneminde Balkanlardan ziyade kendi içinde bulunan Polonyalılar, Ukraynalılar ve Beyaz Ruslar üzerinde Ruslaştırma politikası uyguladı. III. Alexandr'dan sonra başa gelen II. Nikola döneminde ise Asya başta olmak üzere Slavlaştırma politikası yeniden gündeme gelmeye başlamıştı.¹⁴ Sultan II. Abdülhamid, Rusya ile olan ilişkilerinde önceden de belirttiğimiz üzere oldukça temkinli davranmaktaydı. Rusya'yla iyi ilişkiler geliştirebilmek için elindeki tüm araçları kullanmaktaydı. Rus Çarı II. Nikola'nın Osmanlı sınırı yakınında olan Yalta Sarayı'na geldiğinde Fuad ve Turhan Paşa gibi deneyimli diplomatları "hoş-amedî"ye (hoş geldine) göndererek dostça ilişkilerin sürdürülmesine çalışırdı.¹⁵ Sultan ise ikili ilişkilerin devamı adına Osmanlı ülkesine ziyarete gelen Rus siyasetçilere de sıcak davranmıştı.

Alexandr Mihailoviç Kimdir?

1866'da Tiflis şehrinde doğan Alexandr Mihailoviç, Rusya hanedanına mensuptur. Rus Çarı II. Nikola'nın amcasının oğlu ve Çar II. Nikola'nın kız kardeşi Büyük Düşes Kseniya ile evlendi. Çar'ın eniştesi olan Alexandr Mihailoviç¹⁶ aynı zamanda Tver Knezidir. Rusya Büyük Dükü Alexandr Mihailoviç, İmparator I. Nikola'nın torunu olduğu için büyük "dük" unvanına sahipti.¹⁷ Doğumundan birkaç gün sonra merkezi Kırım'da bulunan "73. Piyade Bölüğü Fahri Kumandanlığı" unvanı verilmiştir. 12 yaşına kadar çeşitli eğitimler aldıktan sonra bahriye mektebine kaydolmuştur. 1885 senesine kadar bahriye mektebinde kalarak burada teğmen rütbesine almıştı. 1886'da kendisine İmparator III. Alexandr tarafından yaverlik verilmiştir. 1889'de bahriye yüzbaşı, 1894'te binbaşılık

¹³ Ali Rıza Bütün, *Yalanın Babası Rus Elçisi İgnatiev ve 93 Harbindeki Rolü*, Crea Yayınları, İstanbul 2012, s. 33.

¹⁴ Hans Kohn, *Panslavizm ve Rus Milliyetçiliği*, Çev. Ağâh Oktay Güner, Kervan Yay., İstanbul 1983, s.184-186.

¹⁵ Tahsin Paşa, *II. Abdülhamid ve Yıldız Hatıraları*, Haz. Yüksel Kanar, Kapı Yay., İstanbul 2021, s.91.

¹⁶ *Once a Grand Duke: By Alexandr Granduke Duke of Russia*, By the Quinn & Boden Company, New York, 1932, s. 10-14.

¹⁷ <https://www.russianlegitimist.org/grand-duke-alexander-mikhailovich>, (E.T. 04.09.2023).

rütbelerine nail olmuştur. 1893'te Revol Vapuru süvarisi ardından da Büyük Sivis Firkateyni zabitanlığına getirilmiştir. Bir müddet sonra Rostislav Zirhlısı kumandanlığına getirilmiştir.¹⁸ Rus Donanması'nda Koramiral rütbesine kadar yükselen uzun bir kariyeri vardı. Aynı zamanda Rus hava kuvvetlerinin babası olarak da kabul ediliyor. Havacılığın ilk aşamalarında olduğu Birinci Dünya Savaşı sırasında, Genel Müfettiş olduğu Rus İmparatorluk Havacılığının geliştirilmesinden sorumluydu.¹⁹

Seyahat Hazırlıkları ve Varna Seyahati

Haziran 1901'de Bulgaristan Komiseri Necip Bey, Rus Prensi Alexandr Mihailoviç'in ziyaret haberini İstanbul'a bildirmişti. Necip Bey: *"Bir ay sonra Rusya İmparatoru'nun eniştesi Prens Alexandr Mihailoviç'in Bulgaristan'ı ziyarete edeceği ve bu ziyaretten bir vakit sonra Rusya'nın Karadeniz filosunun Bulgar sularına gireceği de Bulgar siyasi çevrelerinde konuşulmaya başlanmaktaydı. Bu ziyaret için birçok hazırlık yapıldığı da konuşulmaktaydı."*²⁰

Alexandr Mihailoviç, Temmuz ayı başlarında Karadeniz kıyılarını ve İstanbul'u ziyaret için bir seyahat planlamıştı.²¹ Bu seyahat hakkında yerli ve yabancı basında çeşitli haberler çıkmıştı. Diğer gazetelerin aksine *Zeitung* Gazetesi, gezinin siyasi amaçlarla yapılmadığını aksine dostane bir seyahat olduğu duyurmuştu. Gezi programı hakkında da bir takım haberler çıkmıştı. Buna göre misafirlerin ilk durağı ise Varna yakınlarında bulunan Evksinograd'ı ziyaret etmekte. Bulgar basınında çıkan haberlere göre Prens'in seyahati Varna'yla sınırlı kalacaktı.²² Her ne kadar siyasi amaç gütmeyen bir seyahat olarak belirtilse de belli ki Fransa basını böyle düşünmüyordu. Siyasi bir kişiliğin ziyareti turistik bir gezi olarak lanse edilse bile politik bir amaç taşımaktaydı. Fransız *La Petit Midi*'de yer alan haberde ise Rusya'nın Balkan politikası açısından bu seyahatin önemi vurgulanmaktaydı.²³

¹⁸ *Sabah*, nr. 4203, 21 Temmuz 1901, s. 1-2.

¹⁹ <https://www.russianlegitimist.org/grand-duke-alexander-mikhailovich>, (E.T. 04.09.2023).

²⁰ *BOA, Y.A.HUS*, 417/14, 5 Ra.1319 (22 Haziran 1901).

²¹ *BOA, Y.A.HUS*, 417/29, 7 Ra.1319 (24 Haziran 1901).

²² *BOA, HR. SFR.O4*, 548/35, 28 Haziran 1901.

²³ *La Petit Midi*, 11 Temmuz 1901, s. 1-4.

Prens Alexandr Mihailoviç'in Bulgaristan programı da netleşirken 11 Temmuz'da Rostislav zırhlısı ve Bulgar bandralı Nadejava gemisi eşliğinde Evksinograd sahiline demir atacaktı. Gerçekleşecek olan karşılama töreninin ardından bir kahvaltı yapılacak, kahvaltından sonra Evksinograd Şatosu gezilerek akşamüstü şatoda bir ziyafet düzenlenecekti. Rostislav'daki ziyafetin ardından gece Evksinograd Şatosu'nun bahçesinde resmî kabuller gerçekleşecekti.²⁴ Rus vapuru, sabahın erken saatlerinde Evksinograd'a demir atmıştı.²⁵ Böylece Prensin Varna gezisi resmen başlamıştı ve Prensi karşılamaya gelenler arasında Bulgar Prensi Ferdinand ve diğer hükümet üyeleri vardı.²⁶

Rus Prensi, 11 Temmuz'da Evksinograd'ın ardından Varna'ya ulaşmış, burada Bulgar yetkililer karşılanarak karşılama seramonisi yapılmıştı.²⁷ Rus Pensine düzenlenecek olan merasim şu şekilde planlanmıştı; Karşılama töreni Altıeylül Caddesindeki Taşköprü'ye yakın inşa edilmiş olan Kapuşişegâhı'nda gerçekleşecekti. Kapının girişinin ortasında Varna Belediye Başkanı ile azasıyla, prenslik heyet üyeleri, konsoloslar da yer alacaklardı. Kapının sol tarafında Varna hükümet ve mahkeme üyeleri, din adamları ve Varna'da bulunan "Karadeniz Kahramanlar Cemiyeti" yerlerini bulunacaktı. Prensi, Marie Luiza İnas Mektebi İdadisi muallimleri, muallimleri ve talebeleri karşılayacaktı. Varna Belediye Başkanı, halkı adına kendisine ekmek ve tuz ikram edecekti.²⁸

Prens Alexandr Mihailoviç ve Ferdinand beraberindeki heyetle 12 Eylül Caddesi'nden geçerek Katedral Kilisesi ve civarda hazır bulunan bazı bölgeleri ziyaretleri sırasında metropolit karşılamıştı. Kiliseye girişte her iki tarafta da din adamlarının hazır bulunmuştu. Kiliseden çıkışta meydana toplanan halk tarafından karşılanmadan sonra caddelerden geçilerek askeri kışlaya varmıştır. Askerler tarafından karşılanma gerçekleştikten sonra Varna Rus Konsoloshanesini ziyaret etmişti. Konsoloshanede ekmek ve tuz ikramının ardından Varna

²⁴ "Le Grand-Duc Michailovitch en Bulgarie", *Stamboul*, 11 Temmuz 1901.

²⁵ *La Petit Midi*, 11 Temmuz 1901, s. 1-4.

²⁶ *BOA, Y.A.HUS*, 417/85, 24 Ra. 1319 (11 Haziran 1901).

²⁷ *BOA, HR. SFR.04*, 548/55, 10 Temmuz 1901.

²⁸ *BOA, Y.EE.*, 89/38, 26 Ra. 1319 (13 Temmuz 1901).

sahilinde gezintiye çıkmıştı.²⁹ Osmanlı Devleti, nezaket gereği Bulgaristan Komiseri Necip Melhame Bey'i Varna'ya göndermişti.³⁰

Osmanlı Devleti, Rus Prensi Alexandr Mihailoviç'in Bulgaristan'daki yapacağı seyahatin takibatı için Bulgaristan Komiserliği çalışanlarından Mehmed Ali Bey görevlendirilmişti. Mehmed Ali Bey, Varna ve Burgaz'daki gelişmeleri yakından takip ederken, gözlem ve duyularını da rapor halinde Babiâli'ye bildirmişti.³¹ Mehmed Ali Bey, raporunda Prens Alexandr Mihailoviç'in Varna ve Burgaz gezilerinin Rusya ile Bulgaristan açısından ne anlama geldiğini bildirirken ziyaretlerle ilgili görüşlerini de belirtmiştir. Ayrıca Bulgar gazetelerinin konuya siyasi olarak bakmadığını ifade ederken bu ziyaretin dostluk adına yapılmış olduğunu belirtmekteydi. Mektupta şu ifadeler yer verir: "Rusya'nın öteden beri küçük Balkan Devletleri üzerindeki etkisini arttırmak ve Hristiyan devletlerini Slavlaştırma hedefinde bir an olsun geri durmamaktadır."³² Osmanlı Devleti de Fransızlar gibi bu ziyaretin siyasi amaçlı yapıldığını farkındaydı. Rusların öteden beri arzu ettikleri gibi Mehmed Ali Bey de Boğazların Rus filosuyla işgal edilme hedefine işaret eder. Rusya'nın Bulgarlara sağladığı 8 milyonluk kredinin boşa verilmediğinden bahisle bu maksadın olduğunu ifade etmektedir.³³

Makedonya'da çıkan *Çerna Posta* gazetesinde ise Prens Alexandr Mihailoviç'in resmî kabuller sırasında üç defa "evinde" olduğunu ifade etmiştir. Bulgar Hariciye Nazırı Daneff'e: "Kendi evimde aile efradı arasında bulunduğumu zannediyorum" demiştir. Harbiye Nazırı Papikof'a ise "Bulgar ordusu bende hoş bir etki bıraktı. Bulgar ordusunun Rus ordusundan bir farkı yoktur. Kendimi evimde bulunduğumu hissediyorum." Öte yandan Bulgar Prensi Ferdinand, nazırları Alexandr Mihailoviç'e takdim ederken Rusçayı kullanmıştır. Prens Alexandr Mihailoviç, Hariciye Nazırı Daneff'e hitaben: "*Ben politikayı sevmem, kalp ile dil birdir. Aramızda politikaya gerek yoktur.*

²⁹ BOA, Y.EE., 89/38, 26 Ra. 1319 (13 Temmuz 1901).

³⁰ BOA, HR. SFR, (04), 447/129, 21 Temmuz 1901.

³¹ BOA, Y.A.HUS, 418/10, 3 R. 1319 (20 Temmuz 1901).

³² BOA, HR. SFR, (04), 548/72, 17 Temmuz 1901.

³³ BOA, A.MTZ, (04), 71/1, 16 R. 1319 (2 Ağustos 1901).

*Biz birbirimizi politikasız da anlıyoruz. Kendi evimde gibi hissediyorum”.*³⁴

Rus Prensi, şehrin birçok yerini dolaşmaya çıkmıştı. Varna’da askeri kışlaları gezdikten sonra Varna Belediye Başkanı ve devlet memurları tarafından karşılandıktan sonra Büyük Kilise’de on iki rahip eşliğinde ayine katılmıştı.³⁵ Varna gezisi son bulurken Evksinograd’dan sabah vaktlerinde Burgaz’a doğru hareket etmişti.³⁶

Görüldüğü üzere Rus Prensinin Bulgaristan gezisinin ilk ayağı olan Varna ziyareti Rusya’nın Bulgaristan üzerindeki emellerini göstermesi açısından önem taşır. Nitekim Prens’in karşılanması ve iki tarafında da açık açık siyasi söylemlerde bulunması bu ziyaretin siyasi amaca yönelik yapıldığına işaret etmekteydi.

Burgaz Ziyareti

Rus Prensi, Varna seyahatinden hemen sonra Burgaz’ı ziyaret edeceğinin kesinleşmesi üzerine bir takım hazırlıklara başlandı. Bulgaristan Komiserliğinden Sabri Bey’in kaleme aldığı raporda hazırlıklar detaylı bir şekilde anlatılmaktaydı. Şehrin en önemli caddeleri ve iskele de Rus ve Bulgar bayraklarıyla donatılırken kıyıda “hoş-âmedi” (hoş geldin) için program düzenlenmekteydi. Diğer tarafta ise Rus Çarı II. Nikola’ya sevgi ve muhabbetlerini göstermek adına pankartlar hazırlanmaktaydı. Yapılan hazırlıklar bununla sınırlı olmayıp gösterişli bir kemer inşa edildi ve kemerin yüz metre ilerisinde de bir yapı kurulmaktaydı.³⁷

Hazırlıkların tamamlanmasıyla Prens Mihailoviç’i taşıyan zırhlı saat 10 sularında Burgaz’a ulaşmış, Bulgar Nadejava Vapuru ve beraberindeki torpidolar da limana demir atmıştı. 13 Temmuz’da limandaki gemilerce selamlama gerçekleşir gerçekleşmez sandallar yardımıyla Burgaz Limanı’na çıktı. İskeleye çıktıklarında kendilerini Bulgar nazırlar karşılamaktaydı. Kemer altında gerçekleşen törende

³⁴ BOA, Y.A.HUS, 418/24, 5 R. 1319 (22 Temmuz 1901).

³⁵ “La Visite du Grand-duc Alexandre Michailovitch à Varna”, *Stamboul*, 13 Temmuz 1901, s.1.

³⁶ BOA, HR. SFR.04, 772/90, 10 Temmuz 1901; BOA, HR.SYS, 1371/21, 14 Temmuz 1901.

³⁷ BOA, Y.PRK. ASK, 171/55, 1 R. 1319 (18 Temmuz 1901).

misafirlere tuz ikram edilmiştir. Prende bir demet çiçek hediye edilmişti. Askeri törenin ardından süslenmiş kemerin yüz metre ilerisinde yeni yapılmış binaya gidildi. Orada bulunan Bulgar ve Ermeni despotları tarafından bir ayın tertip edildi. Ayından sonra ziyaret kapsamında çeşitli mekânlara gidildi. İlk olarak askeri kışla gezilirken talimhane meydanında bulunan askerler selamlanmıştı. Burada bulunduğu sırada resmigeçit düzenlenmiş, kışlaya geri dönülerek öğle yemeği yenmiştir. Kışlada askerler tarafından sergilenen oyunları da izleme fırsatı yakalamıştı. Kışla temasının ardından Burgaz'da bulunan Rus Konsoloshanesine gidildi. Konsoloshanedeki ziyaret kısa sürmüş ve henüz inşaatı tamamlanmamış olan limana gidildi. Limandaki çalışmaları dikkatle izlemiş ve bir saat kadar keşif yapmıştır. Limandan sonra Rostislav vapuruna dönmüştür. Onuruna verilen akşam yemeğine başta Prens Ferdinand olmak üzere Bulgar nazırları katılırken ziyafetten sonra Bulgar devlet görevlileri Varna'ya geri dönmüşlerdir.³⁸ Prens, Burgaz'daki gösterilen ilgi ve alakayı Varna'ya kıyasla göre daha güzel bulmuştu. Yemek sırasında Bulgarların Ruslarla her daim birlikte olması gerektiğinden söz ederken elinde bulunan büyük kadehteki şarabı içmiştir. Ardından masada bulunan misafirlere bu şarabı içiren Prens, şarabın Rus ve Bulgar kanlarının birleşmesinden oluştuğunu dile getirmişti. Burgaz'da hali hazırda devam eden iki hastanenin yapımı ve bir de yapımına başlanmamış olan bir kilisenin inşasına yardımcı olacağını söylemişti.³⁹

Gece boyunca Burgaz'da bulunan evler, dükkânlar ve Rus Konsoloshanesi ışıklarla donatılmıştır. Sabah saat ona doğru Hristiyan papazlar Rostislav'da bir ayın düzenlemişlerdi. Saat on ikide Bulgar Prensi Ferdinand, vapura gelerek birlikte öğle yemeği yemişti. Burada kaldığı dört saat boyunca Burgazlılar limana akın etmişti. Saat altıya yaklaşırken Burgaz Limanı'ndan ayrılmıştı.⁴⁰ Rus Prensini Burgaz'ı ziyareti de aynı şekilde Varna temasları gibi tamamen siyasi emellerle yapılmış bir seyahatti.

³⁸ BOA, Y.PRK. ASK, 171/55, 1 R. 1319 (18 Temmuz 1901).

³⁹ BOA, A.MTZ, (04), 71/1, 16 R. 1319 (2 Ağustos 1901).

⁴⁰ BOA, Y.PRK. ASK, 171/55, 1 R. 1319 (18 Temmuz 1901).

Köstence Ziyareti

15 Temmuz'da Burgaz'dan hareket eden Rus zırhlısı Süzebolu ve Ahyolu sahillerinden sonra sabah saatlerinde Romanya sınırları içindeki Köstence'ye ulaştı. Prens, Köstence'de Konsey başkanı M. Stourda ve şehrin ileri gelenleri tarafından gayet sıcak bir şekilde karşılamıştı. Romanya Kralının eşliğinde vapura akşam yemeği yenilmişti.⁴¹ 16 Temmuz gecesi gemide düzenlenen gala yemeği sırasında Romanya Kralı, Prens Alexandr Mihailoviç'in sağlığına şarap kadehi kaldırdı.⁴² Prens, kısa süren Köstence ziyaretinin ardından 18 Temmuz'da İstanbul'a doğru hareket etmiştir.⁴³

İstanbul Seyahati

Prens İstanbul'a geldiğinde ne suretle karşılanacağı ve yapılması gereken hazırlıklara dair bir takım hazırlıklara başlanmıştı. Köstence'den yola çıkan Rus bandralı Rostislav'ın İstanbul'a yaklaşmasıyla 19 Temmuz'da Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa, Ahmed Ali Paşa ve Sultan'ın yaveri Yüzbaşı Mustafa Bey'in bulunduğu Fuad Vapuru karşılama töreni için yola çıktı. Fuad Vapuru, karşılama merasimi için sabah 9'da Boğazda bulunan Kavak'a hareket etti. Prens Alexandr Mihailoviç Boğaz'a girer girmez Osmanlı heyeti tarafından bir karşılama töreni düzenlendi. Ayrıca Rusya Elçisi Zinoview, Tschernomoretz gemisiyle Prene "hoş-amedî" için Kavak'a doğru hareket etmişti.⁴⁴

20 Temmuz 1901'de İstanbul'a gelen Prens'i, Bahriye Nazırı Hasan Hüseyin Paşa, Teşrifatçı Galib Bey, Ferik Ahmed Ali Paşa ve Miralay Cevad Paşa karşılamıştı. Prens'i taşıyan gemi sabah saat üç buçuk sularında Büyükdere'ye gelerek limana demirlemiştir. Bu sırada Rusya Sefareti birinci tercümanı Maksimov gelerek "hoş-amedî" (hoş geldin) töreni düzenlemiştir. Karşılama törenlerinin ardından saat 11.00

⁴¹ "Le Grand-Duc Alexandre Mikhaïlovitch en Bulgarie et en Roumanie", *Stamboul*, 16 Temmuz 1901, s.1.

⁴² "Le Grand-Duc Alexandre Mikhaïlovitch en Bulgarie et en Roumanie", *Stamboul*, 17 Temmuz 1901, s.

⁴³ "Le Grand-Duc Alexandre Michailovitch en Roumanie", *Stamboul*, 17 Temmuz 1901, s.1

⁴⁴ "La Visite du Grand Duc Alexandre Michailovitch en Bulgarie et en Roumanie et dans les Eaux Ottomanes", *Stamboul*, 20 Temmuz 1901, s.1

sularında Büyükdere'den hareket ederken top atışları gerçekleşmiştir. Büyük Limana yaklaşan Rostislav Gemisi refakat eden Fuad Vapuru'nda yer alan Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa, Rostislav Vapuruna giderek "hoş-âmedi" (hoş geldin) töreni düzenlemiştir. Saat 11 sularında Prens Alexandr Mihailoviç, Rusya Sefaretine ait olan Tschernomoretz'e (Çernomoretz'e) binmiştir. Tschernomoretz, Macar Kalesi önünden geçerek top atışları eşliğinde yoluna devam etmiştir.⁴⁵ Dolmabahçe iskelesinde resmî karşılama töreni için son hazırlıklar yapılmış, üst düzey yetkililere de sabahleyin iskelede hazır olma talimatı verilmişti. Prens ve diğer misafirler Boğazı izlerken saat 6.30 sularında Dolmabahçe rıhtımına ulaştılar. Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa'nın heyeti tarafından limanda bir karşılama merasimi gerçekleşmişti.⁴⁶

Gayet şaşaalı geçen karşılamanın ardından Prens ve Rusya sefaret memurları Dolmabahçe'den karaya çıkarak kendilerine İstabl-ı Âmire'den tahsis edilen araçlarla İstanbul gezisine çıkmışlardı. 21 Temmuz'da Prens, saat 7.30'ta Yıldız Sarayı'na giderek Sultan Kapısı önünde Rus Marşı eşliğinde resmi törenle karşılanmıştı. Ardından Padişah tarafından resmen mülakata kabul edilmişti. Sultan, Rus heyetini oldukça sıcak karşılarken ikili arasında çeşitli meseleler konuşulmuştu. Gerçekleşen mülakatın ardından dinlenmeye geçen Rus heyeti, mihmandarları Ahmed Ali Paşa ve Miralay Cevad Paşa eşliğinde tekrar Dolmabahçe rıhtımına inmişti Tschernomoretz'e binen Rus heyeti buradan da Büyükdere'de bulunan Rusya Sefarethanesi ziyaret etmişti. Buradaki yemeğin ardından Dolmabahçe'ye geri döndü.⁴⁷ Geceyi burada geçiren Prens Alexandr Mihailoviç sabah erken saatlerde Büyükdere'de bulunan kiliseye giderek ayine katılmıştı.⁴⁸

Rus Prensi, Yıldız Sarayı'nda Padişah ile bir araya gelmişti. İngiliz ve Fransız gazetelerine yansıdığı ölçüde bu mülakatta bazı bölgesel konular ele alınmıştı. Mütercim Mehmed İzzet, takip ettiği ve dış

⁴⁵ "Fehametlü Grandük Alexandr Mihailoviç Hazretlerinin Şehrimize Muvasalatı", *Sabah*, nr. 4203, 21 Temmuz 1901, s. 1-2.

⁴⁶ "Dersaadet'e Suret-i Muvasalatları", *Tercüman-ı Hakikat*, nr. 7269, 21 Temmuz 1901, s. 1.

⁴⁷ "Fehametlü Grandük Alexandr Mihailoviç Hazretlerinin Şehrimize Muvasalatı", *Sabah*, nr. 4203, 21 Temmuz 1901, s. 1-2.

⁴⁸ "Fehametlü Grandük Alexandr Mihailoviç Hazretleri", *Sabah*, nr. 4204, 22 Temmuz 1901, s. 1-3

basına yansıyan haberlerin tercümelerini Padişah'a sunmuştur. *Tan* Gazetesinin verdiği bilgiye göre Alexandr Mihailoviç'in Bulgaristan'a bağımsızlık verilmesini ve Girit'in Yunanistan'a bağlanması meselelerini Sultan II. Abdülhamid'le görüşmüştü. Basına sızan haberlerden birisi de *Novos* Gazetesinde yer alan haberde, Prens, Osmanlı-Rusya arasında ilişkileri kuvvetli tutmak adına Bulgaristan, Ermenistan ve Makedonya'da ıslahat yapılması önerisini Padişah'a iletmış olmasıydı. Basına düşen bazı haberlerde ise Rusya'nın Bulgaristan'ın bağımsızlığını sağladığı takdirde Bulgaristan'ın Burgaz Limanını Rusya'ya vereceğine dair olan haberlerdi.⁴⁹

Görüşmenin ardından Müşir Şakir, Ahmed Ali Paşalar ve diğer memurlarla birlikte saraydan ayrılmıştı. Saat on buçuk sularında önce Dolmabahçe rıhtımına ve sonra da Büyükdere'ye gitti. Prens Alexandr Mihailoviç, İstanbul'da bazı yerleri ziyaret etmişti. Boğaziçi'nde bulunan çeşitli ülke sefaretlerine uğramıştı. Bu ziyaretlerin ardından İstabl-ı Âmire'den tahsis edilen araçlar yardımıyla tarihi yarımadaya hareket etti. Mihmandarları eşliğinde Topkapı Sarayı, Müze-i Hümayun, Ayasofya Camii, Sultan Ahmed Çeşmesi ve Dikilitaş'ı gezdi. Akşam saatlerinde Prens, misafirler onuruna Tschernomoretz gemisinde bir yemek verdi.⁵⁰ Prens, 23 Temmuz'da İstanbul'dan ayrılırken⁵¹ dostluğun simgesi olarak Sultan II. Abdülhamid tarafından *İmtiyaz* nişanı hediye edilmişti.⁵²

Prens'in Bulgar şehirlerinde ve İstanbul'da ağırlanmasından son derece memnun olduğu anlaşılan Çar II. Nikola, bu husustaki teşekkürünü ziyaretin hemen ardından Sultan II. Abdülhamid'e teşekkür etmişti.⁵³ Nitekim Prens'in Osmanlı ülkesine ziyareti iki ülke diplomatik ilişkilerine yeni ivme kazandırmıştı. Bir ay süren seyahatinin en önemli tesiri şüphesiz Bulgarlar ile Rusya arasındaki iletişim ve bağın güçlenmesi yönünde olmuştu. Bulgaristan'da gerek siyasilere gerekse de halktan bazı kimselerle bir araya gelerek, Balkan

⁴⁹ BOA, Y.PRK. TKM, 44/63, 9 R. 1319 (26 Temmuz 1901).

⁵⁰ "Fehametlü Grandük Mihailoviç Hazretleri", *Tercüman-ı Hakikat*, nr. 7271, 23 Temmuz 1901, s. 1.

⁵¹ *Tercüman-ı Hakikat*, nr. 7272, 24 Temmuz 1901, s. 1.

⁵² BOA, İ.TAL, 257/8, 4 R. 1319 (21 Temmuz 1901).

⁵³ BOA, HR.SFR (04), 21 Temmuz 1901; BOA, Y.PRK.NMH, 4 R. 1319 (21 Temmuz 1901).

devletlerinin hamiliği iddiasında bulunan Rus politikalarına güçlü bir katkı sunmuştu.

Karadeniz Limanlarını Ziyareti

Prens Alexandr Mihailoviç'in bir sonraki seyahat planında ise Karadeniz'de bulunan çeşitli şehirleri ziyaret etmek vardı. Ziyaretin esas amacı turistik olsa da altında yatan nedenlerin başında Karadeniz sahillerini tanıma isteği vardı. 23 Temmuz'da İstanbul'dan ayrılarak Rostislav Vapuruyla çarşamba günü Sinop'a ulaştı. Redif komutanı Mazhar Paşa, Kaymakam Yardımcısı Muhlis Bey ve Maden Müdürü Arif Paşa, Rus Prens'ini karşılamak için vapura hareket etti. Ertesi gün bazı subaylarla birlikte karaya çıktı ve şehrin görülmeye değer yerlerini dolaştı. Gezisi sırasında bir eşrafa ait yapılmakta olan bir konağın önünde durdu. Bir takım el işçiliğiyle yapılmış taş dekorları çok hoşuna gittiğinden onları satın almak istedi. Eşraftan Halil Bey, hediye olarak taş dekorları Rostislav'a gönderdi. Prens,, daha sonra Halil Bey'e jest olarak altından enfiye kutusu hediye edilirken çeşitli devlet eşrafına da bir takım hediyeler takdim edildi. Aynı günün akşamı Samsun'a gitmek üzere Sinop'tan ayrıldı.⁵⁴

Stamboul Gazetesi muhabiri Prens'in Samsun gezisini köşesine taşımıştı; "Çar II. Nicola'nın kuzeni ve kayınbiraderi Prens Alexandr Mihailoviç'i taşıyan Rostislav dün bütün günü limanımızda geçirdi. Hava çok güzeldi ve deniz ılık esiyordu. Prens, birkaç subay şehrimizi ziyaret etmek için karaya çıktı. Daha ilginç olan şehir içi gezintileriydi. Valinin emriyle Emniyet görevlisi Salih Efendi, güvenlik önlemleri almıştı. Rostislav'da dinsel tören düzenlendi ve tören saat 11.00'e kadar sürdü. Ayından sonra öğle yemeği düzenlendi. Akşam saat altıda Rostislav demir aldı ve Giresun'a doğru yola çıktı. Prens Alexandr Mihailoviç'in gezisi sularımızda kısa ömürlü olmasına rağmen geçişi yine de şehrimize biraz hareket kazandırdı. Böylesine güçlü bir savaş gemisini görmek bizi mutlu etti. Prens, Giresun'un ardından Trabzon, Batum, Novorossiysk ve Sivastopol'a gidecekti.⁵⁵

Samsun'daki törende mutasarrıf ve kumandan başta olmak üzere bazı devlet adamları hazır bulunmuştu. Şehirden sabahın erken

⁵⁴ *Stamboul*, 1 Ağustos 1901, s.1.

⁵⁵ *Stamboul*, "Lettre de Samsoun", 7 Ağustos 1901, s.1.

saatlerinde Perşembe'ye doğru hareket etmişti. Perşembe'den saat on buçukta geçerken kısa süre sonra Ordu'ya varmıştı. 1 Ağustos 1901'de Ordu'dan hareketle saat iki sularında Giresun'a ulaşmıştı.⁵⁶ İki gün kadar Giresun'da konaklarken limana çıkmış ve emrinde bulunan askerleri şehrin hakim tepesine göndererek şehri kuş bakışı izlettirmişti. Rus Prensi ayrıca Giresun sahili ve çevresinin krokisini çıkarma girişiminde bulunmuştu.⁵⁷

Ertesi gün saat beş sularında Giresun'dan hareket ederek direk Trabzon'a uğramaksızın Sohum'a gitmiştir. Gelen emir üzerine kendisinin geçtiği limanlarda karşılama töreni yapılması istenmiştir. Saat dokuz buçukta Sohum'a ulaşınca burada kendisine hoş-âmedi yapılmıştır. Sohum'da bir gün kaldıktan sonra tekrar Perşembe Limanı'na dönmüştür.⁵⁸ Varna'dan başlayan seyahati Sivastopol'de son bulmuştu.

Sonuç

Sultan II. Abdülhamid dönemi dış politikada yeni gelişmelerin yaşandığı bir dönem olması bakımından önem arz eder. Dış politikada değişim yaşanırken denge politikasına dayalı bir siyaset izlenme başlamıştır. İngiltere'nin yerine Almanya ile yakınlaşmaya başlarken Rusya ile de arayı iyi tutma çabası içinde olmuştur. Ülkeler arasındaki hassasiyetler iyi kullanılmaya başlanmıştır. Dış politikada yeni araç ve yöntemler de kullanılmıştır. Rusya ile daha çok dostça ilişkiler sürdürmek adına bu seyahatler önem arz etmektedir. Rusya açısından da bu seyahat Balkanlarda daha çok söz sahibi olma arzusudur. Nitekim siyasi amaçlarla başta Sırbistan Karadağ ve Bulgaristan'ı etki altına almaya başlamıştır.

Teşrifat açısından bakacak olursak Sultan II. Abdülhamid, misafirlerini oldukça iyi ağırlamıştır. Rus heyetinin İstanbul'da geçirdikleri zaman boyunca karşılama heyetinden hediyelere kadar her şey itinayla tertip edilmiştir. Gayet sıcak geçen ağırlamadan anlaşılacağı üzere Padişah bu ziyarete önem vermiştir.

⁵⁶ BOA, A.MTZ, (04), 71/1, 16 R. 1319 (2 Ağustos 1901).

⁵⁷ BOA, Y.PRK. ASK, 171/113, 16 R. 1319 (2 Ağustos 1901).

⁵⁸ BOA, A.MTZ, (04), 71/1, 16 R. 1319 (2 Ağustos 1901).

Seyahat iki farklı amaca göre hazırlanmış gibi görünmektedir. Seyahatin ilk aşaması olan Osmanlı toprakları içinde olan Bulgaristan Emaretine bağlı olan Varna ve Burgaz gezisidir. Varna ve Burgaz gezisi turistik bir seyahatten daha ziyade verilen demeçlerden de anlaşılacağı üzere siyasi bir amaçla yapılmış olmasıdır. Osmanlı Devleti, bir memur tayin ederek Rus Prensi Alexandr Mihailoviç'in hal ve hareketlerini takip ettirmiştir. Tahkikat raporlarından anlaşılacağı üzere bu gezinin siyasi olduğu apaçık ortadadır. Gezinin ikinci ayağı olan Romanya'nın Köstence limanına yapılan gezi ise Romanya Kralı ve ailesine bir ziyaret olarak kabul edilebilse de şehri tanımaya yönelik bir amaçla yapılmıştır.

Seyahatin ikinci rotası ise İstanbul'a olurken kısa gerçekleşen bu ziyaret turistiktir. Bu seyahatte Rus heyeti, Padişah'ı ziyaret ederken İstanbul'un tarihi ve turistik yerlerini ziyaret etmişlerdir. İstanbul ziyaretinde siyasi bir demeç verilmemiştir. Seyahatin son ayağı olan Karadeniz kıyılarına yapılan gezi ise turistik bir gezi olmasının yanında siyasi bir ziyarettir. Nitekim yerel yöneticilerden gelen telgraflar üzerine Rus Prensi Alexandr Mihailoviç'in Giresun'da kaldığı müddet boyunca şehrin krokisini de çizmeye çalışması da dikkatlerden kaçmamıştır.

1901'de Rus Prensi Alexandr Mihailoviç tarafından yapılan bu ziyaretin esas gayesi diğer hanedan üyelerinin aksine siyasi bir niteliktedir. Turistik bir amaçla yapılıyor gibi görünse de hedefleri olması bakımından dikkat çekicidir. Rusya'nın diğer Balkan Devletleri gibi Bulgaristan Emareti üzerinde de siyasi amaçlarının olduğu ortadadır.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Sadaret Evrakı. Sadaret Eyalet-i Mümtâze (Bulgaristan) (A.}MTZ.04).

İrade Taltifat (İ.TAL).

Hariciye Nezareti Petersburg Sefareti (HR.SFR.1).

Hariciye Nezareti Sofya Sefareti (HR.SFR.04).

Yıldız Perakende, Askeri Maruzâtı (Y.PRK.ASK).

Yıldız Esas Evrakı (Y.EE).

Yıldız Sadaret Hususi (Y.A.HUS).

Yıldız Perakende, Tahrirât-ı Ecnebiye ve Mâbeyn Mütercimliği (Y.PRK.TKM).

Yıldız Perakende, Teşrifât-ı Umumiye Dairesi (Y.PRK.TŞF).

Sürelı Yayınlar

La Petit Midi

Sabah

Stamboul

Tercüman-ı Hakikat

Kitap ve Makaleler

Alkan, Necmettin: "Dış Siyasetin Bir Aracı Olarak Hükümdar Gezileri: Kaiser II. Wilhelm'in 1898 Şark Seyahati", *Osmanlı Araştırmaları*, Sayı: XXXI, İstanbul, 2008.

Beydilli, Kemal, "Küçük Kaynarca Antlaşması", *DİA*, C.26, s. 524.

Bostan, Zeynep, *Osmanlı Hariciyesinin Modern Temelleri: II. Abdülhamid Dönemi Diploması*, Kitapevi Yay., İstanbul 2021.

Bütün, Ali Rıza, *Yalanın Babası Rus Elçisi İgnatiev ve 93 Harbindeki Rolü*, Crea Yayınları, İstanbul 2012.

Demirel, Fatmagül, *Dolmabahçe ve Yıldız Saraylarında Son Ziyaretler ve Son Ziyafetler*, Doğan Kitap, İstanbul 2007.

Çakılıcı, Diren, "Osmanlı-Rus İlişkileri Bağlamında Grandük Konstantin Nikolayeviç'in Osmanlı Ülkesinde Seyahati", *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 30, 2023, s. 88-106.

Kohn, Hans, *Panislavizm ve Rus Milliyetçiliği*, Çev. Ağâh Oktay Güner, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Ankara, 1983.

Kurat, Yuluğ Tekin, "1878-1919 Arasında Türk-Rus İlişkilerinin Siyasal Anotomisi", *Türk Rus İlişkilerinde 500 Yıl 1491-1992*, TTK, Ankara 1992, ss.139-147.

Once a Grand Duke: By Alexandr Granduke Duke of Russia, By the Quinn & Boden Company, New York, 1932.

Saylan, Kemal, "II. Abdülhamid Döneminde Rus Heyetinin Suriye ve Filistin Ziyareti (28 Eylül-17 Ekim 1888)", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 111, 2015. ss. s. 65-82.

İnternet Kaynakları

<https://www.russianlegitimist.org/grand-duke-alexander-mikhailovich>, (E.T. 04.09.2023).

EKLER

Ek 1: *Sabah*, nr.4204, 22 Temmuz 1901, s.1.

فخامتو غرامه دون آفکساندر سبائیلوریج
 حضرتلری

فان شوکتیبات حضرت پادشاهیه جشمئلو
 روسیه ایبراطوری حضرتلری طرفه روسیه
 مخالفاناً شوریدیلوب دونکی کون شهرمنه
 ورودلری وبلدلسرای شوکت احتوانه خرنجه
 طرف اشرف حضرت پادشاهین قبوله
 بیوردوق ملاقات سنیه ملوکا به داله
 اولدقاری یازلیش اولان حمزاده ایبراطوری
 قطاعتو غرامه دون آفکساندر سبائیلوریج
 حضرتلریه دون ایشام مابین هابون حساب
 ملوکا ده مزاسه مارتیه مدهنده رضایت سنیه
 نکه کتیه بیوردوق مقرر اولدی حسینیه
 مشار الیه غرامه دون حضرتلری بیوکرده
 کاش روسیه سفارتخانه مینیسندن دون ایشام
 ساعته اون بر راد ایشام سفارت موقته مأمور
 بیوردوق سنیه بر ایشام روسیه سفیری
 امالتوموسوبوتیویوت حضرتلریه سفارت ارکان
 مأمورین سفارت یازلیش موسوماقسیموف
 وروسه سللاو سفینهی اسرا وضابطانندن
 سفیری البسه رسیده لایس اولدقاری
 ماله ماله آسراکجه مایه ایشام سلامت اولان
 ایکی واردلرکده طوبه یاشیه سفارتلری هابون
 پیشکاهه مواصلته مشار الیه غرامه دون
 حضرتلریک ورودلریه منتظر بوتلرک
 همداندلری یاوران حضرت شهریارین قریق
 سعادتلو جور علی یاشا حضرتلریه یاوران حضرت
 شهریارین میرالای منتلو جواد بک وناجیده
 استیبولرکده مذکور سفینه خرنجه مشار الیه
 حضرتلری استقبال ایشام وشفایا سرای
 هابون رخنه متوجه حرکت ایشاملردر
 مشار الیه غرامه دون حضرتلریه مینی
 ارکان و مهمانداری الیه سائر ذوات
 سرای هابون رخنه مواصلته اصطله
 عاصه دن دکر بلریه تخصیص قلمتان ارایلردن
 برکنسته قطاعتو غرامه دون حضرتلریه
 امالتوموسوبوتیویوت وشارشوریه همداندلری
 یاوران حضرت شهریارین قریق سعادتلو احمد

Ek 2: Tercüman-ı Hakikat, nr. 7269, 21 Temmuz 1901, s. 1.

غفران دوق الكساندر ميخالوويچ جنابلى
 و
 در معارفه صورت برامتنرى
 ذات شوكتها حضرت تاجدار اعظمى به
 حشمتلوروسيه امپراتورى حضرت تبرى طر كندن
 عرض مخالفت مامور بيورلش اولان روسيه
 چارى حضرت تارىنك عوجه لرى بجر سپاه كوكللى
 دو نمانى رئيسى « روسيتسلاو » زرهابلى
 قوماندانى مقامتلو غفران دوق الكساندر ميخا
 لويچ جنابلى دون ساعت التى بچق راده لرنده
 روسيه سفارتى معينه مامور « چرنومورسچ »
 نائبوطيله شهر بجز ليمانه مواصلت ايلمشاردر.
 مشار اليك استقباليه مامور بيورلش اولان
 قواد واپور هايونى دون صباح ساعت بر
 بچق راده لرنده با اراده سنيه جناب پادشاهى
 مراسم خوش آمدى بنى ايقابه مامور بيوريلان
 ياور اكرم حضرت شهر يارى و عجره ناظرى
 مشير دولتلو حسن حنى پاشا حضرت تارىيله

Extended Abstract

Born in Tiflis in 1866, Alexandr Mikhailovich belongs to the Russian dynasty. Russian Tsar II. Nicholas's uncle's son and Tsar II. He married Nicholas' sister, Grand Duchess Kseniya. He had a long career in the Russian Navy, rising to the rank of Vice Admiral. He is also considered the father of the Russian air force. During the First World War, when aviation was in its early stages, he was responsible for the creation of Russian Imperial Aviation, of which he was general inspector. Russian Tsar Alexander II. Nichola sent his delegations to the Balkans and Anatolia as a result of the approval of the Ottoman Empire in the Russia-Japan War, its implementation in the Balkans and the Black Sea, and its Slavification policy. Sultan II. Abdulhamid was acting very cautiously, as we can see in the relations with Russia. All the tools at his disposal were used to develop good promotions with Russia. Although this trip of the Russian Prince appeared to be a touristic trip, he stopped by Istanbul on the Black Sea coast of Romania while visiting Varna and Burgas, located on the borders of Bulgaria. He also visited Istanbul and Black Sea cities. All this happened to Russian Tsar II. It is among the reasons for the travels of Alexandr Mikhailovich, who traveled to the Black Sea coast on the orders of Nikola. It was clear that the trip contained political ambitions. Between 1878 and 1919, the Black Sea and the Dardanelles, which had solutions based on the Ottoman-Russian solution, were generally the main issues between the two states. Undoubtedly, Alexander Mikhailovich's role in his activities in Bulgaria and the Black Sea coast and in increasing Russia's influence in the region was very important.

The journey seems to be designed for two different purposes. The first stage of the trip is the trip to Varna, which is within the Ottoman territory and is affiliated with the Bulgarian Command. As can be understood from the statements made, Varna was built for a political purpose rather than a touristic trip. Mehmed Ali Bey, one of the employees of the Bulgarian Commissariat, was assigned to the Ottoman Empire to monitor the travel of Russian Prince Alexandr Mikhailovich in Bulgaria. While Mehmed Ali Bey closely followed the developments in Varna and Burgaz, he also reported his observations and sensations in a report to the Sublime Porte. In his report, Mehmed Ali Bey stated what Prince Alexandr Mikhailovic's trips to Varna and Burgas meant for Russia and Bulgaria, and also expressed his views on the visits. Moreover, while Bulgarian newspapers stated that they did not view the issue as political, they stated that this visit was made for the sake of friendship. The letter includes the following statements: "Russia has always been aiming to increase its influence on the small Balkan States and to Slavonicize the Christian states." The Ottoman Empire, like the French, was

aware that this visit was for political purposes. Mehmed Ali Bey also points out the goal of occupying the Straits with the Russian fleet, as the Russians have long desired. He states that this is the purpose, claiming that the 8 million loan provided by Russia to the Bulgarians was not wasted. The Prince's next stop was Burgas. He found the interest and concern shown in Burgas better than in Varna. During the meal, he drank the wine from the large glass in his hand while talking about how Bulgarians should always be together with Russians. The Prince then gave this wine to the guests at the table and said that the wine was the combination of Russian and Bulgarian blood. He said that he would help with the construction of two hospitals that are currently ongoing in Burgas and a church that has not yet been built. The Russian armored ship, which departed from Burgas on July 15, reached Constanta within the borders of Romania in the morning after the coasts of Sozopol and Ahyolu. The Prince was warmly welcomed in Constanta by the President of the Council, M. Stourda, and the notables of the city. Dinner was served on the ferry accompanied by the King of Romania. Although this visit could be considered as a visit to the Romanian King and his family, it was made for the purpose of getting to know the city.

The second route of the trip was Istanbul. After the magnificent welcome, the Prince and the Russian embassy officers disembarked from Dolmabahçe and went on a tour of Istanbul with the vehicles allocated to them from İstabl-ı Âmire. On July 21, the Prince went to Yıldız Palace at 7.30 and was welcomed with an official ceremony in front of the Sultan Gate, accompanied by the Russian March. Then he was officially accepted for an interview by the Sultan. While the Sultan welcomed the Russian delegation very warmly, various issues were discussed between the two. The Russian delegation boarded the Tschernomoretz and from there visited the Russian Embassy in Büyükdere. The Russian Prince had an interview with the Sultan at Yıldız Palace on July 21. Some regional issues were discussed in this interview, as reported in British and French newspapers. Translator Mehmed İzzet presented the translations of the news he followed and reflected in the foreign press to the according to the news given by *Tan* Newspaper, Alexandr Mihailovic discussed the issues of granting independence to Bulgaria and the annexation of Crete to Greece to Sultan II. Abdulhamid He met with one of the news leaked to the press was the news in *Novos* Newspaper that the Prince conveyed to the Sultan his proposal for reforms in Bulgaria, Armenia and Macedonia in order to keep the relations between the Ottomans and Russia strong. Some of the news that appeared in the press was that Russia would give Bulgaria's Burgas Port to Russia if it achieved Bulgaria's independence. After the meeting, Müşir Şakir left the palace with Ahmed Ali Pashas and other officials. At around half past ten, he first went to

Dolmabahçe dock and then to Büyükdere. Prince Alexandr Mikhailovic visited some places in Istanbul. He visited various country embassies on the Bosphorus. After these visits, he moved to the historical peninsula with the help of vehicles allocated from İstabl-ı Âmire. Accompanied by his companions, he visited Topkapı Palace, Imperial Museum, Hagia Sophia Mosque, Sultan Ahmed Fountain and Obelisk. In the evening, the Prince hosted a dinner on board the Tschernomoretz ship in honor of the guests. As a matter of fact, the Prince's visit to the Ottoman country gave new impetus to the diplomatic relations between the two countries. The most important impact of his month-long trip was undoubtedly the strengthening of communication and ties between Bulgarians and Russia. He came together with both politicians and some people from the public in Bulgaria and made a strong contribution to Russian policies claiming to be the protectorate of the Balkan states.

At the ceremony held in Samsun, a welcoming ceremony was held for the Prince by some statesmen, especially the Governor and the Commander. It left the city early in the morning on Thursday. He passed Thursday at half past ten and arrived in Ordu shortly after. He set out from Ordu on August 1, 1901 and reached Giresun around two o'clock. While staying in Giresun for about two days, he went to the port and sent the soldiers under his command to the dominant hill of the city to explore the city. The Russian Prince also attempted to draw a map of the Giresun coast and its surroundings. The next day, around five o'clock, he departed from Giresun and went directly to Sukhumi without stopping at Trabzon. Upon the order, a welcoming ceremony was requested to be held in the ports through which he passed. When he reached Sukhumi at half past nine o'clock, a welcome was made for him. After staying in Sukhumi for a day, he returned to Perşembe Port.